

Mukana luomassa yhdenvertaista ja esteetöntä Suomea.

Alle 18-vuotiaiden vammaisten lasten ja nuorten sosiaaliturva ja kuntoutus

- Painopisteenä liikuntavammaiset ja harvinaissairaat lapset

20.11.2019

Ylva Krokfors, VTL

Sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija

Invalidiliitto ry

Alle 18-vuotiaita vammaisia lapsia koskeva keskeinen Suomen lainsäädäntö

Kansallinen lainsäädäntö:

- Suomen perustuslaki (11.6.1999/731)
- Hallintolaki (6.6.2003/434)
- Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301)
- Sosiaalihuollon asiakslaki (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812)
- Varhaiskasvatuslaki (Laki 13.7.2018/540)
- Asiakasmaksulaki (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734) ja –asetus (9.10.1992/912)
- Vammaispalvelulaki (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380) ja –asetus (18.9.1987/759)
- Laki omaishoidon tuesta (2.12.2005/937)
- Terveystuolaki (30.12.2010/1326)
- Potilaslaki (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785)
- Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531

Lähde: www.finlex.fi

Alle 18-vuotiaita vammaisia lapsia koskevat kansainväliset sopimukset

- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus
- Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi)
- Euroopan sosiaalinen peruskirja
- Euroopan unionin perusoikeuskirja

Palveluita ja tukitoimia 1

- Vammaistuki
- Erityishoitoraha
- Sairaanhoidokustannusten korvaukset
- Kelan lääkinnällinen kuntoutus
- Palvelusuunnitelma
- Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet
- Asuminen vammaispalvelulain nojalla
- Henkilökohtainen apu
- Kuljetukset (vammaispalvelulaki)
- Koulukuljetukset
- Sopeutumisvalmennus
- Varhaiskasvatus/kuntouttava päivähoito
- Ylimääräiset vaatekustannukset

Palveluita ja tukitoimia 2

- Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- Kuntoutusohjaaja/palveluohjaaja
- Lyhytaikais-/tilapäishoito
- Perusopetus, esim. avustaja koulussa
- Aamu- ja iltapäivätoiminta
- Kotihoito (kotipalvelu ja kotisairaanhoido)
- Lastensuojelun palvelut
- Omaishoidon tuki
- Toimeentulotuki
- Autoveron palautus ja verohuojennus
- Vapautus ajoneuvoverosta
- Vammaisen pysäköintilupa
- Veronmaksukyvyn alentumisvähennys
- Yleiset terveystalvelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaana

- Oikeus sosiaaliturvaan ja syrjinnän kieltö
 - yksilön tarpeista huolehdittava siten, että oikeus ihmisarvoiseen elämään toteutuu
- Suomi sitoutunut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimukseen
 - vammaisuuden perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltö
 - vahvistaa vammaisten asemaa aktiivisina yhteiskunnan jäseninä.

(Suomen perustuslaki, YK:N vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus)

Asiakkaana sosiaalihuollossa

Sosiaalihuoltoa järjestettäessä asiakkaan etu on aina ensisijainen

- Asiakkaan hyvinvointi, itsenäinen suoriutuminen, omatoimisuuden vahvistaminen on huomioitava päätöksiä tehtäessä
- Tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka eri palvelut vaikuttavat asiakkaan ja hänen perheensä kokonaistilanteeseen
- Tuen ja palveluiden tulee olla oikea-aikaisia, oikeanlaista ja riittävää

(Sosiaalihuoltolaki, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista)

Alle 16-vuotiaan vammaistuki 1

- Haetaan Kelasta
- Voidaan myöntää, jos pitkäaikaissairaana tai vammaisen lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa rasitusta ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen
- Oikeus vammaistukeen ja tuen suuruus määräytyvät sairaudesta tai vammasta aiheutuvan haitan, avun tai ohjauksen tai valvonnan tarpeen perusteella

Alle 16-vuotiaan vammaistuki 2

- Voidaan myöntää määräajaksi tai siihen asti kun lapsi täyttää 16 vuotta
- Kela ratkaisee asian sen mukaan, miten pysyvä lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva rasitus on, ja miten paljon nämä sitovat perhettä. Määräaikaiseksi myönnettyyn tukeen voi hakea jatkoa

Tuen määrät v. 2019: perustuki 92,14 €/kk, korotettu tuki 215,00€/kk ylin tuki 416,91€/kk

Sosiaalityö ja palveluohjaus

- Jos lapsi on vastasyntynyt tai vammautunut ja sairaalassa, neuvontaa saa sairaalan sosiaalityöntekijöiltä, kuntoutusohjaajilta, potilas- ja vammaisjärjestöiltä
- Sosiaalityurvaa ja palveluita koskevaa neuvontaa ja palveluohjausta tulee saada kunnan vammaispalveluiden sosiaalityöntekijältä ja vammaispalveluohjaajalta
- Heihin yhteys palvelutarpeen arvioinnin ja palvelusuunnitelman saamiseksi
- Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma

Palvelutarpeen arviointi 1

- Kiireellisissä tilanteissa sosiaalipalvelujen tarve arvioitava viipymättä
- Muissa kuin kiireellisissä tilanteissa aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asiakkaan yhteydenotosta kun kyseessä on esim:

Kelasta ylintä hoitotukea saava henkilö
vammapalvelulain mukainen vammaisen henkilö
mahdollisesti lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi
erityistä tukea tarvitseva lapsi

Palvelutarpeen arviointi 2

- Palvelutarpeen arviointia voi pyytää henkilö itse, hänen omaisensa, laillinen edustajansa, muu henkilö tai viranomainen
- Edellyttää usein moniammatillista yhteistyötä (esim. sos.tt, sh, ft)
- Palvelutarpeen arviointi ei johda palvelujen myöntämiseen, vaan palveluja on erikseen haettava
- Palvelujen järjestäminen edellyttää asianmukaisen palvelusuunnitelman laatimista

(sosiaalihuollon asiakaslaki, sosiaalihuoltolaki, vammaispalvelulaki)

Asiakassuunnitelma tai palvelusuunnitelma

- Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita järjestettäessä tehdään asiakassuunnitelma
- Vammaispalvelulain perusteella palveluita järjestettäessä tehdään palvelusuunnitelma
- Käytännössä kyse lähes samasta suunnitelmasta
- Asiakas- ja palvelusuunnitelmilla täydennetään palvelutarpeen arviointia ja tuetaan asiakkaan omatoimista suoriutumista
- Asiakassuunnitelma on laadittava aina, paitsi jos kyseessä on tilapäinen neuvonta

Asiakassuunnitelma 1

- Tehdään yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa omaisten tai edustajien kanssa asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen
- Sosiaalihuoltoa edustavan on kerrottava eri vaihtoehtoja asiakkaan tilanteen tukemiseksi
- Asiakkaan etu, toiveet, tarpeet ja mielipiteet otettava huomioon palveluja ja tukitoimia järjestettäessä
- Asiakkaan syytä ennen suunnitelman laatimista hankkia lääkärinlausunnot, muut tarvittavat selvitykset ja asiakirjat (sos.huollon asiakaslaki, sos.huoltolaki, vammaispalvelulaki)

Asiakassuunnitelma 2

- mitä suunnitelmaan on kirjattava?

- Asiakkaan ja ammattilaisen arvio tuen tarpeesta, tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä
- Omatyöntekijän arvio
- Tieto siitä kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tapaavat
- Asiakkaan ja työntekijän arviot asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista
- Yhdessä asetetut tavoitteet
- Arvio asiakkuuden kestosta
- Tiedot yhteistyötahoista, seurannasta ja arvioinnista

Päätöksenanto

- Viranomaisen on käsiteltävä hakemus ilman aiheetonta viivytystä
- Viranomaisen on annettava asiakkaan pyynnöstä käsittelyaika-arvio ja vastattava tiedusteluihin käsittelyn etenemisestä
- Kirjalliseen hakemukseen on aina annettava kirjallinen päätös ja päätökset on perusteltava: on esitettävä sovelletut lainkohdat ja päätöksen perusteluna olevat tosiasiat
- Vammaispalveluissa viranomainen kirjaa sosiaalitoimelle tulleen hakemuksen ja siihen tulee vastata 7vrk kuluessa hakemuksen saapumisesta. Päätös tulee tehdä 3kk kuluessa

Päivähoito

- Kuntien velvollisuus järjestää alle kouluikäisille lapsille
- Lapsen oikeuteen saada kehityksensä ja hyvinvointinsa tueksi sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja sovelletaan sosiaalihuoltolakia ([1301/2014](#)), vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia ([380/1987](#)), kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ([519/1977](#)) ja terveydenhuoltolakia ([1326/2010](#)) sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä.

(varhaiskasvatuslaki 7§)

Pidennetty oppivelvollisuus

- Lapsille, jotka eivät todennäköisesti saavuta perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa
- Suoritetaan perusopetuksen oppimäärä joko erityis- tai yleisopetuksessa
- Yksittäisiä aineita tai koko oppimäärä voidaan yksilöllistää
- Lähtökohtana koulupaikka lähikoulussa
- Opetus tarvittaessa osittain tai kokonaan erityisluokalla tai erityiskoulussa
- Pidennetty oppivelvollisuus 11v, esiopetusta voi saada jo 5 vuotiaana, jolloin oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana

Tuki koulussa 1

- Pitkääaikaissairaalla lapsella on oikeus saada yksilöllisesti tarvitsemansa tuki sairautensa omahoitoon kouluterveydenhuollon palveluna tukena esim. koulunkäyntiavustaja (terveydenhuoltolaki)
- Vammaisella tai erityistä tukea tarvitsevalla on oikeus saada maksutta opetuksen edellyttämä avustuspalvelu: koulunkäyntiavustaja- ohjaaja, jonka myöntää opetustoimi (perusopetuslulaki)

Tuki koulussa 2

- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 1-2 vuosiluokan oppilaille. Vammaisille lapsille voi hakea avustajaa opetustoimesta
- Kunta voi järjestää koulujen loma-ajan hoitoa vammaisille lapsille, jotka sitä vanhempien työskentelyn tai muun erityisen syyn vuoksi tarvitsevat.

(Perusopetuslaki, Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Henkilökohtainen apu

- Vaikeavammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen apuun
- Lapsen oikeus henkilökohtaiseen apuun arvioidaan aina yksilö- ja tilannekohtaisesti
- Niiden toimintojen tukemiseen, mitkä saman ikäinen vammaton lapsi tekisi itse
- Avun tarve ei saa perustua ensisijaisesti hoivaan, hoitoon tai valvontaan
- Edellyttää kattavaa palvelusuunnitelmaa

(Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, Varhaiskasvatuslaki, Perusopetuslaki)

Tukihenkilö

- Kouluikäiselle lapselle tai nuorelle, joka tarvitsee erityistä tukea sosiaalisissa suhteissa, harrastuksissa tai muussa vapaa-ajan vietossa
- Haetaan lastensuojelun tai vammaispalvelun sosiaalityöntekijältä
- Vapaaehtoista tai vertaista tukitoimintaa järjestävät myös monet vammais- ja potilasjärjestöt

(Lastensuojelulaki, Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Alle 18-vuotiaan vammaisen lapsen kuntoutuksesta

Yleisesti kuntoutuksesta

- Järjestäjinä sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, opetustoimi, STEA (järjestöjen toteuttama kuntoutus)
- Kunnilla lakisääteinen vastuu terveydenhuollon lääkinällisen kuntoutuksen ja sosiaalihuollon kuntoutuksen järjestämisestä
- Aloitteen kuntoutukseen hakeutumisesta voi tehdä asiakas itse/hänen omaisensa (terveydenhuollon tai sosiaalitoimen kautta), sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, opetushenkilöstö
- Pääosa kuntoutuspalveluista on maksuttomia. Osasta, kuten terapioidista ja kuntoutuslaitosjaksoista voidaan periä asiakasmaksuja.

Kuntoutussuunnitelma 1

- Kuntoutusta koossa pitävä ”työkalu”, joka on lakisääteinen edellytys tiettyjä etuuksia ja palveluja haettaessa. Tehdään 1-3 vuodeksi
- Tulisi tehdä muutoinkin pitkäaikaissairaan tai vammaisen lapsen tulevaisuutta suunniteltaessa terveyskeskuksessa tai sairaalassa
- Vastuu hoitavalla lääkäriellä, laaditaan yhteistyössä asiakkaan, omaisten ja kuntoutuksen ammattilaisten kanssa

Kuntoutussuunnitelma 2

- Määritellään kuntoutuksen tarve, tavoitteet, laatu, toteutus ja seuranta
- Kuvattava myös kuntoutujan oma sitoutuminen kuntoutukseen
- Kuntoutuksen suunnittelussa tulee tarvittaessa hyödyntää myös muiden ammattiryhmien osaamista
- Kuntoutussuunnitelmaa tulee seurata ja arvioida määräajoin, sekä tarvittaessa muuttaa.

Lääkinnällinen kuntoutus 1

- Ensisijainen vastuu kuntoutuksesta on kotikunnalla
- Esimerkiksi: kuntoutustutkimukset ja neuvonta, erilaiset terapiat, sopeutumisvalmennus ja apuvälineet
- Kela kustantaa lääkinällistä kuntoutusta vaikeavammaisille lapsille
- Kuntoutuksen saaminen edellyttää julkisessa terveydenhuollossa tehtyä kuntoutussuunnitelmaa
- Kela korvaa myöntämäänsä kuntoutukseen liittyvät matkat omavastuun ylittävältä osalta

Lääkinnällinen kuntoutus 2

- Muiden kuin vaikeavammaisten lasten lääkinällinen kuntoutus on yleensä kunnallisen terveydenhuollon vastuulla. Näin myös silloin, kun kuntoutus liittyy välittömästi sairaanhoitoon
- Vammaisen lapsen tarvitsemat jokapäiväiset liikkumisen, toimimisen ja kommunikoinnin apuvälineet kustantaa tavallisesti julkinen terveydenhuolto
- Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet ovat käyttäjälleen maksuttomia (terveydenhuollon asiakasmaksulaki)

(Laki Kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista, terveydenhuoltolaki, laki- ja asetus sosiaali ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, STM:n asetus lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta)

Sopeutumisvalmennus

- Siihen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus pitkäaikaissairaan tai vammaisen lapsen ja läheisten sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi
- Järjestetään kursseina ja vertaistukitoimintana osana kuntoutusta
- Voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmässä ja tarvittaessa toistuvana
- Pääsyyn vaaditaan kuntoutussuunnitelma ja lääkärin lausunto
- Järjestäjinä Kela, vammaisjärjestöt, kuntoutuslaitokset, kunnat, kuntayhtymät
- Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia

Erityishoitoraha 1

- Kela maksaa ansionmenetyksestä vanhemmalle ajalta, jolloin hän osallistuu alle 16v vaikeasti sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen
- Edellytyksenä on että lapsen hoitaja osallistuu 7-15v hoitoon tai kuntoutukseen sairaalassa, poliklinikalla, kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssilla
- Tai hoitaa kotona alle 16v vaikeasti sairasta lasta ja kotihoito liittyy lapsen sairaalahoitoon tai poliklinikkahoitoon, kun toipumassa oleva lapsi on palaamassa päivähoitoon tai kouluun ja hoitaja on varalla pk- tai koulukokeilun ajan

Erityishoitoraha 2

- Saaminen edellyttää että lasta hoitava lääkäri katsoo vanhemman osallistumisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen olevan tarpeellista ja että vanhempi tämän vuoksi ei voi tehdä työtä tai opiskella päätoimisesti
- Hoitava lääkäri määrittelee, onko sairaus vaikea
- Maksetaan saman sairauden perusteella enintään 6 arkipv. lasta kohden, mutta aika lasketaan erikseen sairaalahoidon ja kotihoidon ajalta. Voidaan jatkaa vielä 30 arkipv.
- Erityishoitorahan suuruus määräytyy vanhempien työtulojen perusteella. Haettava 4 kk kuluessa takautuvasti lapsen hoidon alkamisesta. (Sairausvakuutuslaki)

Lapsen terveydenhoidon kustannukset

- Julkisen terveydenhuollon avosairaanhoidon lääkäripalveluista ei peritä maksuja alle 18-vuotiailta
- Lasten sairaalahoito julkisessa terveydenhuollossa on maksutonta 7 vuotuisen omavastuupäivän jälkeen
- Tietyille asiakkaan maksamille sote-maksuille on määrätty vuotuinen maksukatto. Perheen lasten julkisten sote-asiakasmaksujen maksut voidaan laskea yhteen toisen vanhemman maksujen kanssa
- Maksuista voi hakea alennusta tai vapautusta perheen tulojen perusteella tai erityisten sosiaalisten tai taloudellisten syiden vuoksi. Alennus haetaan siitä yksiköstä jota asiakasmaksu koskee

(Kansanterveyslaki, terveydenhuoltolaki, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, sairausvakuutuslaki)

Sosiaaliasiamies

- Sosiaaliasiamiehen tehtävänä tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista, neuvoa sosiaalilainsäädännön soveltamisessa, auttaa muutoksenhaussa
- Tehtäviin kuuluu myös avustaminen muistutuksen laatimisessa, jos asiakas on tyytymätön saamaansa kohteluun
- Jokaisen kunnan on nimettävä sosiaaliasiamies, joka voi olla myös yhteinen useamman kunnan kanssa

(laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista)

Vammaisasiamies 1

- Edistää vammaisten ja liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden edellytyksiä elää ja toimia yhdenvertaisena kaupunkilaisena
- Ohjaa ja neuvoo vammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä
- Edistää, seuraa ja selvittää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista sekä tiedottaa ja raportoi toimenpiteistä
- Seuraa vammaisten henkilöiden perusoikeuksien ja syrjimättömyyden toteutumista
- Tekee näkyväksi epäkohtia, jotta varhainen puuttuminen niihin olisi suunnittelussa ja päätöksenteossa mahdollista
- Toimii asiantuntijana kaupungin työryhmissä, kehittämishankkeissa ja vammaisuuteen ja palvelujen saavutettavuuteen liittyvissä asioissa

Vammaisasiamies 2

- Järjestää koulutusta kaupungin henkilöstölle, luottamushenkilöille sekä vammaisjärjestöille
- Toimii tarvittaessa linkkinä kaupungin eri toimijoiden ja paikallisten vammais- ja pitkäaikaissairaiden järjestöjen välillä
- Vastaanottaa kaupunkilaisten palautetta vammaisuuteen ja palvelujen saavutettavuuteen liittyvissä asioissa
- Edistää kaupungin palvelujen saavutettavuutta sekä myönteistä asennoitumista vammaisuutta ja esteettömyyttä kohtaan
- Osallistuu kaupungin vammaisneuvoston työskentelyyn valmistelijana ja sihteerinä

(<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/johtaminen-valvonta-ja-tilastot/vammaisalan-viranomaiset-ja-valvonta/vammais-ja-esteettomyysasiamies>)

Lähteet

Lainsäädäntö: www.finlex.fi

Sosiaaliturvaopas pitkäaikaissairaille ja vammaisille henkilöille
2019

https://sosiaaliturvaopas.files.wordpress.com/2019/02/sosiaaliturvaopas_2019.pdf

Vammaispalvelujen käsikirja

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>